

Terorizam kao metoda za ostvarivanje državne secesije

De Zan, Bruno

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:172555>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-14**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

Bruno De Zan

TERORIZAM KAO METODA ZA
OSTVARIVANJE DRŽAVNE SECESIJE

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2023.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

TERORIZAM KAO METODA ZA OSTVARIVANJE DRŽAVNE SECESIJE

DIPLOMSKI RAD

Mentor: izv. prof. dr. sc. Petar Popović

Student: Bruno De Zan

Zagreb

Rujan, 2023.

Izjavljujem da sam diplomski rad Terorizam kao metoda za ostvarivanje državne secesije, koji sam predao na ocjenu mentoru izv. prof. dr. sc. Petru Popoviću, napisao samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekao ECTS-bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivao etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Bruno De Zan

Sadržaj rada

• UVOD	
• Metodologija.....	4
• Teorijsko-konceptualni okvir.....	6
• RAZRADA	
2.1. Imperijalizam i ustanički pokreti.....	8
2.2. Odabir slučajeva.....	10
2.2.1. <i>Irish Republican Army (IRA)</i>	11
2.2.2. <i>Euskadi ta askatasuna (ETA)</i>	14
2.2.3. <i>Armée de libération nationale (ALN)</i>	16
2.2.4. <i>Fronte di liberazione naziunale di a Corsica (FLNC)</i>	18
2.3. Narativi.....	19
2.4. Odnosi moći	23
2.5. Učinak.....	26
3. ZAKLJUČAK.....	28
4. POPIS LITERATURE.....	32
5. POPIS IZVORA PODATAKA.....	34
6. SAŽETAK I KLJUČNE RIJEČI.....	35

Uvod

Metodologija

U ovom radu cilj mi je objasniti fenomen separatističkog terorizma, odnosno istražiti zašto i kada se separatisti odlučuju za tako radikalnu metodu borbe. Bavit ću se ovom temom unutar područja politologije, ali bit će i visoko interdisciplinarnan, tako da će se moj rad snažno oslanjati na povjesničarska, sociološka, psihološka i antropološka istraživanja, kao i istraživanja sigurnosnih studija. U mom radu specifičnost je što ću analizirati slučajeve pokreta koji su koristili metodu terorizma za ostvarivanje državne secesije kao krajnjeg cilja. Neću istraživati separatističke pokrete koji nisu koristili terorizam, niti terorističke pokrete kojima je primarni cilj bio nešto drugo, a ne separatizam.

Terorizam je u 21. stoljeću područje visokog interesa, pogotovo u sferi nacionalne sigurnosti. Tekstovi *The Causes of Terrorism* Marthe Crenshaw, *Terrorism and the liberal state* Doris Wilkinson, *The Strategies of Terrorism* Kydda i Waltera, te knjige *Inside Terrorism* Brucea Hoffmana i Charlesa Townshenda ključna su djela za današnje razumijevanje terorizma. Od terorističkog napada 11. rujna, posebice raste zanimanje za ovaj fenomen, kao i porast stvarne važnosti njegovog razumijevanja radi prevencije.

Veliki je broj autora koji istražuju individualne terorističke organizacije kao studije slučaja. Često se ti autori specijaliziraju za praćenje djelovanja jednog od pokreta, pa tako postoje etablirani stručnjaci za na primjer IRA (Leeson 2003., McGarry 2021.), ETA (Sullivan, 2015.), Hezbollah (Norton, 2007.) i tako dalje. Takve monografije obično daju jasan pregled događaja i motivacija boraca, ali rijetko nastoje stvoriti širi teorijsko-eksplanatorni okvir. Budući da je literatura općenito svedena na proučavanje zasebnih slučajeva, postoji puno prostora za razmatranje neistraženih dimenzija ovog fenomena i kreiranje novih eksplanatornih teorija.

Područje istraživanja okuplja veliku količinu stručnjaka, kako iz akademske, tako i iz profesionalne obavještajne sfere. Ne postoji konsenzus oko toga tko je najznačajniji autor u ovom području, ali želim istaknuti Marthu Crenshaw, političku znanstvenicu sa sveučilišta Stanford, koja je još prošlog stoljeća istraživala uzroke terorizma, te je kroz svoj rad stvorila bogatu teorijsku podlogu za pristupanje ovoj problematici. Ona razlikuje instrumentalne i organizacijske pristupe proučavanju terorizma. Instrumentalni pristup pretpostavlja da je terorizam izbor koji donosi politički akter kao odgovor na vanjske podražaje, dok

organizacijski pristup pretpostavlja da terorizam kao čin dolazi iznutra od organizacije kao rezultat njene borbe za opstanak (Crenshaw, 2008: 13).

Želim istaknuti i Donalda L. Horowitza, profesora prava i političke znanosti sa sveučilišta u Harvardu. On je stručnjak u području etničkih sukoba i posebno se bavi pitanjem državnog separatizma i prava na suverenost. On smatra da separatistički pokreti nastaju zbog unutrašnjih politika i odnosa grupa i regija unutar države, dok njihov uspjeh određuje međunarodna politika, te vanjska ravnoteža snaga i interesa (Horowitz, 1981: 167). Situacije o kojima piše uvijek su nasilni sukobi određeni odnosima moći.

Razumijevanje psihologije individualnih boraca još je jedno od područja koje intrigira istraživače, kao što je Günes Murat Tezcür, koji zaključuje da se kurdski separatistički borci uglavnom pridružuju terorističkim postrojbama zbog beneficija koje bi njihove obitelji izbavile od siromaštva (Murat Tezcür, 2016: 261).

Moje istraživanje neće se fokusirati na pojedince, već na odluke organizacija. Smatram da u istraživanjima o terorističkim pokretima, čak i kad ona prepoznaju terorizam kao strategiju, nedostaje klasične politološke analize u obliku istraživanja odnosa moći. Zato će mi zadatak biti istražiti poziciju skupine u kojoj je nastao separatistički pokret u odnosu na većinsko stanovništvo i poziciju periferije u odnosu na centar. Važno je i istražiti kako ta skupina vidi odnose moći unutar države i još specifičnije kako ih sam separatistički pokret definira. Drugi doprinos mog rada je što grupiram terorističke pokrete na specifičan način jer je separatistički terorizam kategorija koja se rijetko prepoznaje u znanstvenim istraživanjima.

Istraživačko pitanje mog rada je: *zašto i kada separatistički pokreti odabiru terorizam kao strategiju djelovanja?*

Pitanje je eksplanatorne prirode, jer mi je cilj ići dalje od samog opisivanja, odnosno rezultat istraživanja bit će eksplanatorna teorija. Smatram da je pitanje bitno jer će odgovor na njega dati dublji uvid u ovaj fenomen koji je često neshvaćen i u javnosti karakteriziran subjektivno. Charles Townshend u svojoj kratkoj knjizi Terorizam izvrsno polemizira različite nesuglasice koje nastaju oko pojma terorizma. Objašnjava kako se pojam reducirao na epitet, te da dok država označava oružane pobunjenike kao teroriste, oni istovremeno označavaju državu kao terorističku. Ni jedan pokret ili organizacija ne označava sebe kao terorista, označitelj im uvijek pripisuje onaj drugi (Townshend, 2002: 24).

Osim znanja kako suzbiti teroristička djela, diskutabilno još je važnije razumijevanje zašto se organizacije u jednom trenutku odlučuju za tako nemilosrdno, riskantno i zasigurno nezahvalno djelovanje. Svrha rada je prepoznati sistemske obrasce koji uvjetuju separatiste da pribjegu terorizmu.

Teorijsko-konceptualni okvir

Za ovaj rad ključni će biti pojmovi terorizma i separatizma. Pojam terorizam u eseju ću koristiti bez moralne oznake. Klasične definicije terorizma podrazumijevaju političko nasilje provođeno nad civilima radi zastrašivanja masa, što dovodi do pritiska na političku elitu. Takve definicije uključuju širi broj slučajeva, pa se tako i razdoblje francuskog terora i Staljinova strahovlada mogu smatrati terorizmom vlasti. Definicija s kojom ja želim raditi bila bi uža i usmjerenija.

Townshend daje zanimljivi pregled definicija terorizma. Među definicijama koje navodi su i definicije koje koriste SAD i UK, koje ovdje navodim izravno iz njegovog teksta. "SAD terorizam definira kao "proračunatu upotrebu ili prijetnju nasiljem da bi se ulio strah, sa ciljem da se prisile ili zastraše vlade ili društva." UK ga definira kao "upotrebu ili prijetnju ozbiljnim nasiljem protiv svake osobe ili imovine, kojoj je cilj promovirati politički, vjerski ili ideološki program djelovanja."" (Townshend, 2002: 3). Townshend naglašava da se takvim definicijama akcije ne označavaju kao terorističke, već samo organizacije, i da je problem što takve definicije pretpostavljaju da je upotreba nasilja od strane podnacionalnih grupa automatski nelegalna. Townshend dalje navodi da je "suština terorizma negiranje borbe". Metama se sprječava samoobrana, štoviše one su odabirane gotovo nasumično. Terorizam je antiteza konvencionalnom ratu (Townshend, 2002: 7). Ovim opaskama Townshend pokreće polemiku o razlikovanju terorizma i rata, a na tu temu se nastavlja Ariel Merari, čiju definiciju terorizma slijedim.

Usvojiti ću objašnjenje pojma terorizma Merarija, izraelskog stručnjaka za terorizam, koji objašnjava razlike između oblika političkog nasilja. Posebice je lako zamijeniti terorizam i gerilsko ratovanje, jer su oba oblika političkog nasilja koje se javlja kad se strana sa manje moći, kojoj nedostaje legitimitet pokušava nasilno oduprijeti državi, koja na svojoj strani ima komparativno višestruko više moći i potpuni legitimitet, usprkos tome što možda nepravedno postupaju prema nekim skupinama stanovništva. Merari glavnu razliku između terorizma i gerilskog ratovanja prepoznaje u tome što terorizam nema potrebu za kontrolom nad

teritorijem, dok gerilsko ratovanje ima. Ključni elementi terorizma koje on navodi su mala količina boraca, psihološka prisila kao metoda uvjeravanja suparnika i nepostojanje definiranih ratnih područja (Merari, 2007: 26). U radu često koristim i termin pobunjenički pokreti (*insurgent movements*). Radi se o pokretima koji se bore protiv središnje vlasti u državi metodama asimetričnog ratovanja, od kojih je jedna i terorizam. Pobunjenički pokreti šira su kategorija od separatističkih, te od terorističkih pokreta. Neki elementi analize obuhvaćaju čitavu kategoriju pobunjeničkih pokreta.

Separatizam ili secesionizam težnja je naroda za odvajanje od države u kojoj obitavaju i stvaranje vlastite države, na teritoriju na kojem žive. Iz pogleda međunarodnog prava veoma je kompleksno razumjeti ovaj fenomen zbog postojanja prava na samoodređenje koje međunarodna zajednica treba jamčiti državama još od Wilsonovih 14 točaka (Horowitz, 1981: 166). Neke države dopuštaju referendum za odvajanje regija, kao što je to slučaj referenduma u Škotskoj za odvajanje od Ujedinjenog Kraljevstva. S druge strane neke države opstruiraju takve demokratske oblike separatizma, kao što je primjer Španjolske koja je blokirala katalonski referendum za neovisnost i čak uhitila njihovu demokratski izabranu vladu. Separatistički pokreti mogu biti potpuno legitimni i boriti se za odvajanje na demokratske i političke načine, ali mogu djelovati i u ilegali i koristiti se nasiljem. Česti su slučajevi kad istovremeno postoje i politički i nasilni pokret koji se bore za isti cilj, a nekad se radi i o više struja unutar jednog pokreta, kao što je bio primjer sa IRA, o čemu ću govoriti kasnije u ovom radu. Separatizam općenito nema vrijednosnu konotaciju, iako mnoge države koje se suočavaju sa separatističkim pokretima unutar sebe, sa neodobravanjem gledaju na separatističke pokrete i u drugim državama, kao što je primjer Španjolske, koja zbog separatističkih pokreta u Baskiji i Kataloniji vodi politiku nepriznavanja odvojenih država.

Faktora koji utječu na oblikovanje separatističkih pokreta je mnogo. Teorijski okvir iz koga polazim sinteza je istraživanja Marthe Crenshaw, Donalda L. Horowitza i Bethany Lacine. Smatram da će odnosi moći između većinskog stanovništva i stanovništva iz kojeg je proizašao separatistički pokret uvelike određivati koja sredstva će separatistički pokret upotrebljavati. Horowitz navodi da treba analizirati odnos moći između centra i periferije, a Lacina dodaje da je potrebno analizirati i odnose moći unutar periferije između različitih etničkih skupina, jer se ovdje može uočiti prava razina sukoba (Lacina, 2015: 693). Osim povijesnih okolnosti i odnosa moći očekujem da postoje drugi faktori koji igraju važnu ulogu, kao što su povijest imperijalnog izrabljivanja, ideologija samog pokreta, moguće karizmatско upravljanje od strane vođe pokreta, te stav međunarodne zajednice. Moj zadatak je da kroz

detaljnu analizu slučajeva ustvrdim koji od tih faktora ima važnu ulogu. Očekujem da će istraživanje pokazati koji su zajednički faktori jasno utjecali na pretvorbu separatističkih pokreta u terorističke pokrete.

Razrada

Imperijalizam i ustanički pokreti

Prije nego što predstavim slučajeve koje istražujem u ovom radu, želim se dotaknuti još jednog elementa teorije koji smatram ključnim za razumijevanje separatističkih pokreta, a to je njihov anti-imperijalni, odnosno anti-kolonijalni karakter. Anti-imperijalizam nužno je oblikovan odnosima moći, kao težnja odbacivanja dominacije vlasti koja se interpretira kao strana. Zanimljivo je što ustanički pokreti veoma često definiraju legalne vlasti država u kojima djeluju kao kolonizatorske i nametnute. U nekim slučajevima imperijalna priroda režima je jasna i oko nje nema dvojbe, kao što je na primjer francuska dominacija nad Alžirom, ali u drugim slučajevima može se raspravljati o tome radi li se doista o kolonizatorskoj vlasti, kao na primjeru britanske vlasti u Irskoj i španjolske vlasti u Baskiji ili Kataloniji. Radilo se o zbiljskom kolonijalizmu ili ne, narativ ustaničkih pokreta zasigurno proizlazi iz povijesnog shvaćanja odnosa moći u njihovoj zemlji kao dominacije stranca, Drugoga, koji je višestruko moćniji i zato može uspostaviti svoju vlast koju proglašava legitimnom.

Kasnije u radu ću detaljno analizirati narative odabranih separatističkih pokreta, ali sad želim izdvojiti dva primjera primarnih izvora koji na plastičan način predstavljaju anti-imperijalnu orijentaciju koju separatisti zastupaju. Prvi primjer je Manifest IRA-e narodu Irske pod britanskom okupacijom, iz 1957. Već iz naslova tog kratkog proglasa vidi se stav prema kojem separatisti ne prihvaćaju legalan *status quo* u državi. Izdvajam paragraf iz dokumenta: "Otpor jača. Nastavit će sve dok Britanija ne odvede svoje okupacijske snage van naše zemlje. Oružanom snagom naša zemlja je podijeljena i neslobodna. Oružanom snagom naš narod je opljačan svojih prava. Oružanom snagom uzurpator čuva svoju vlast. Samo oružanom snagom Irska može biti vraćena svojim pravim vlasnicima, irskome narodu." (*I.R.A Manifesto To The People of The British-Occupied Ireland*, 1957). Iako je očito da Irska polovicom dvadesetog stoljeća nije bila britanska kolonija, jasan je narativ koji u potpunosti koristi anti-imperijalnu terminologiju.

Drugi primjer koji navodim je Proklamacija alžirskog FLN-a iz 1954. naslovljena Narodu Alžira (*To the Algerian People*). Navodim emocijama nabijeni paragraf koji pokazuje anti-kolonijalistički sentiment: "Danas su mnogi odlučno krenuli tim putem, a mi, potisnuti u začelje, doživljavamo sudbinu onih koje su događaji mimoišli. Tako se naš nacionalni pokret, shrvan godinama nepokretnosti i rutine, loše orijentiran, lišen nezamjenjive potpore javnog mnijenja i pregažen događajima, progresivno raspao, na veliko zadovoljstvo kolonijalizma, koji misli da je odnio svoju najveću pobjedu u borbi protiv alžirske prethodnice. Čas je ozbiljan." (*Front de Liberation Nationale, Proclamation November 1, 1954: To the Algerian people, 1954*).

Konteksti ova dva slučaja su različiti. Alžir dugo je godina doista bio francuska kolonija, iako ne više u razdoblju kad je nastala ova proklamacija, barem na papiru. Irska je bila integrativni dio Ujedinjenog Kraljevstva. u slučaju Alžira radi se o imperijalnoj, a u slučaju Irske o imperijalističkoj politici, u imperijalnoj politici radi se o odnosu centar-kolonija, a u imperijalističkoj centar-periferija, gdje je razina sustavna izrabljivanja puno manja, iako i dalje postojana. Međutim, za separatističke pokrete razlika je od minimalnog značaja, oni će preuveličavati povijesnu realnost kako bi njihov argument i racionalizacija oružane borbe zvučala što uvjerljivije.

Odgovor pobunjenika na dominaciju je opiranje svim mogućim sredstvima. U svom manifestu *The Philosophy of the Bomb*, Bhagwati Charan Vohra, indijski revolucionar i anarhist, pod pseudonimom Bhagat Singh, piše sljedeće: "Kada revolucionar vjeruje da su određene stvari njegovo pravo, onda pita za njih, moli za njih, prepire se za njih, želi ih dobiti svom snagom duha kojom zapovijeda, trpi najveće patnje za njih, uvijek je spreman podnijeti najveću žrtvu za njihovo dostizanje, i svoje napore podržava svom fizičkom silom za koju je sposoban" (Singh, 1929: 1). Smatram da ove riječi savršeno objašnjavaju samorazumijevanje uvjerenog revolucionara i anarhista.

Budući da se bore protiv legalne vlasti, separatističke pobunjenike može se smatrati anarhistima, u smislu da stvaraju kaos, zbunjenost, nered, te remete normalno funkcioniranje društva. Metode koje koriste često su beskrupulozne, što je prema njihovom viđenju nužno da se nadoknadi golemi jaz u moći između potlačenog naroda i imperijalističkog tlačitelja. Izum dinamita dat će velik vjetar u leđa ovakvom tipu pokreta, zato što značajno povećava štetu koju pojedinac može postići. Izrada i primjena dinamita relativno je jednostavna, te je on vrlo brzo postao glavno oružje anarhista. Deaglán Ó Donghaile prepoznaje fenomen anti-imperijalnog anarhista, koji opisuje na primjeru irskih pobunjenika.

Ruth Kinna na zanimljiv način predstavlja anarhizam kao kritiku republikanizma. Dok republikanci vide ne-dominaciju kao konstitucionalizam, anarhisti upravo u konstitucionalizmu vide osnovu i *de facto* opravdanje svih odnosa dominacije u društvu i državi. Prema kritici anarhista, konstitucionalizam je jednako arbitraran kao i apsolutizam, jer institucije određuju odnose moći i prikrivaju ih uvjeravajući građane da su slobodni. Kinna dalje piše kako su za anarhiste ključna dva principa, solidarnosti i secesije, te da su za njih socijalno i nacionalno pitanje neraskidivo povezani (Kinna, 2020: 4). Ovo će se kasnije u mom radu pokazati kao bit anti-imperijalizma.

U jednom izdanju časopisa *The Anarchist* strategija anarhističkih pobunjenika nazvana je "doktrinom dinamita", te je taj eksplozivni izum nazvan "modernim agentom revolucije". U nastavku je opisano kako dinamit vraća ravnotežu snaga. (Ó Donghaile, 2010: 293). Važno je opaziti da pobunjeničko glasilo opravdava korištenje ovog tipa oružja kroz analizu odnosa moći, što daje veoma specifičnu sliku o samorazumijevanju ovih pokreta. Da nema narativa o imperijalnoj povijesti, ovaj tip opravdanja ne bi držao vodu, što bi potencijalno rezultiralo sa manjom moći uvjeravanja pokreta, čime bi pak broj boraca spremnih da riskiraju svoje živote ili čak poginu za svoj cilj, bio znatno smanjen. Zaključujem da anti-kolonijalni narativ zapravo igra veliku ulogu u samorazumijevanju pobunjeničkih pokreta i mobilizaciji boraca.

Odabir slučajeva

U sljedećem, glavnom dijelu ovog rada analiziram četiri slučaja separatističkih pokreta, a to su slučajevi *Irish Republican Army* (IRA) koja se borila za odvajanje Irske od Velike Britanije, *Euskadi ta askatasuna* (ETA), koja je htjela odvajanje Baskije od Španjolske, *Armée de libération nationale* (ALN), koja je izborila odvajanje Alžira od Francuske, te za kraj *Fronte di liberazione naziunale di a Corsica* (FLNC), koji je tražio odvajanje otoka Korzike od Francuske.

Slučajeve sam odabrao tako da se doista radi o sekularnim separatističkim pokretima, da im je primarni cilj državna secesija, a ne slijepo sijanje straha, te da barem u teoriji imaju jasno definiranu ideologiju, cilj i strategiju djelovanja. Važno je da pokreti nisu vjerski motivirani, jer iako postoje separatistički pokreti koji koriste terorizam sa vjerskim obilježjima, oni djeluju potpuno drugom logikom od sekularnih, i trebalo bi im posvetiti zasebno istraživanje. Svi pokreti koje sam odabrao traže odvajanje od europske države, čime sam osigurao da se radi o primjerima sa sličnim povijesno-kulturnim kontekstom. Sva četiri pokreta traže secesiju

od europskih zemalja koje vide kao kolonizatore, i doista se radi o državama koje su tijekom doba kolonijalizma bile snažne imperijalne sile. Također svi pokreti koje analiziram istovremeno su imali i militantno i političko krilo, te će biti posebice zanimljivo pratiti paralelno djelovanje različitih ogranaka organizacija. Svi pokreti koje sam odabrao primarno su djelovali u drugoj polovici dvadesetog stoljeća. Konačno slučajevi nisu odabrani samo prema svojim sličnostima, već i prema razlikama, od kojih je najznačajnija razlika u razini uspjeha koju su pokreti ostvarili. IRA je sigurno utjecala na priznavanje neovisnosti Sjeverne Irske, ali vjerojatno nije bila jedina zaslužna za to (McGarry, 2021: 279), Baskija je postala autonomna jedinica Španjolske, ali je to zasluga više političkih elita nego terorista (Mees, 2021: 197), Alžiru je priznata potpuna neovisnost od Francuske, što je za što je značajnu odgovornost imao i predsjednik De Gaulle, ali i borci ALN-a (Vince, 2020: 11). Borba FLNC-a za osamostaljenje nikad nije došla do kritičnog trenutka i pokret je obustavio militantne operacije, iako i dalje postoji.

Budući da provodim kvalitativno empirijsko istraživanje čiji je cilj oblikovanje eksplanatorne teorije, dizajn istraživanja malog N trebao bi savršeno poslužiti svrsi. Smatram da su primjeri koje sam odabrao dovoljno različiti da na njima mogu donositi zaključke koje mogu poopćiti, a da su istovremeno ispravno fokusirani i probrani, tako da suze područje koje proučavam na specifičnu vrstu fenomena. U sljedećem djelu rada ukratko predstavljam svaki od slučajeva, tako da jednom kad pređem na analizu fenomena kontekst bude jasan. Neću ići u duboke detalje i povijesne događaje, ali želim pojasniti osnovne specifičnosti svakog od slučajeva.

Irish Republican Army (IRA)

Originalnu *Irish Republican Army* (IRA), u prijevodu Irsku republikansku armiju, osnovali su 1919. članovi Irskih volontera i Irske građanske armije, kao nastavak djelovanja Irskog republikanskog bratstva. Danas je ta originalna organizacija poznata kao *The Old IRA*, a naziv IRA kroz povijest preuzimale su brojne, ne uvijek povezane paramilitarne organizacije, koje su se borile za isti cilj, osamostaljenje Irske. IRA nastavila je oružanu borbu kad ju je *The Old IRA* obustavila. Ona je odbijala priznati Slobodnu irsku državu i Sjevernu Irsku, jer ih je smatrala tvorevinama britanskog kolonijalizma. 1969. se zbog ideoloških razlika podijelila na *The Official IRA*, koji su bili marksisti i *The Provisional IRA* (PIRA) koja nije bila marksistička već se zalagala za abstencijalizam (odbijanje zastupničkih mjesta u parlamentu kao znak protesta). *The Continuity IRA* 1986. odvojila se od PIRA-e jer je ona okončala s

politikom abstencijalizma. *The Real IRA* 1997. odvojila se od PIRA-e zbog neslaganja s mirovnim procesom oko Sjeverne Irske. U konačnici *The New IRA* nastala je spajanjem *The Real IRA* i drugih republikanskih grupacija 2012. (Morrison, 2016: 599).

U početku volonteri IRA su tvrdili da su legalno-konstituirana vojska Irske Republike, ali su odbijali podneti prisegu *Dáil Éireann*-u, irskom parlamentu, na kojoj je Cathal Brugha, irski ministar obrane inzistirao (Townshend, 1979: 321). U siječnju 1919. proglašena je međunarodno nepriznata Irska Republika (*Saorstát Éireann*), na čijem je čelu bila politička stranka Sinn Féin. IRA je djelovala paralelno uz Sinn Féin, za isti cilj, iako nije izravno surađivala s njom, te je privlačila puno radikalnije članove.

Fenjani (*Fenians*) bio je krovni pojam za pripadnike Irskog republikanskog bratstva i svih drugih tajnih organizacija i mreža koje su se borile za cilj separatizma. Usprkos svojim logističkim razlikama i neujednačenom djelovanju, frakcije i segmenti IRA pratile su istu ideologiju, koristili iste simbole, pjesme i vjerovali u isti narativ o britanskom izrabljivanju. U narativu IRA, pogotovo njihovim pjesmama i usmenoj predaji, Fenjani imaju posebnu poziciju časti, kao na primjer u pjesmama *Foggy Dew* i *Down by the Glenside*.

Osnutku IRA prethodile su oružane pobune irskih "republikanaca" 1798., 1848., 1867. i 1916. Treba naglasiti Fenjansku kampanju dinamitom koja je trajala od 1881.-1885. zbog toga što je ona popularizirala takozvanu "propagandu činom". Nakon osnutka IRA pobunjeničko djelovanje može se podijeliti na nekoliko perioda žestokog nasilja, a to su Rat za nezavisnost 1919.-1921., Građanski rat 1922.-1923., Engleska bombaška kampanja 1939.-1940., Granična kampanja 1956.-1962. i najpoznatiji *Northern Irish Troubles* 1969.-1998. (McGarry, 2021: 254).

Borci IRA bili su samouki, s time da je puno konvencionalnog znanja dolazilo od članova koji su bili veterani Prvog svjetskog rata. Financirali su se pretplatama članova i od svake postrojbe očekivalo se da bude financijski neovisna (Townshend, 1979: 322). Manjkavosti uzrokovane nedostatkom profesionalnosti IRA je nadoknađivala podrškom velikog djela irskih građana, uzrokovanog što nacionalističkim entuzijazmom, što strahom od odmazde. IRA je imala široku mrežu špijuna i obavještajaca, što je stvorilo veliki jaz u informiranosti između pobunjenika i službene vlasti, ali i britanskog *Constabularyja*. Usprkos tome, obavještajni sustav IRA nije bio bez manjkavosti, te su se fatalni propusti ipak ponekad događali (Townshend, 1979: 327). Možda upravo iz tih razloga, najpoznatiji pamflet IRA, Zelena knjiga (*The Green Book*), sa izdanjima iz 1956. i 1977., toliko se fokusirao na strogu

zabranu komuniciranja sa policijom i općenito podučavajući oprez i šutljivost kao jednu od ključnih vrlina boraca. Zelena knjiga izrazito je dobar izvor informacija za shvaćanje samorazumijevanja ovog pokreta. Taj devetnaest stranica dug pamflet predstavlja sintezu strateškog i ideološkog vodića, te istovremeno predstavlja moralne osnove na kojima pokret bazira svoja načela. Na naslovnici Zelene knjige je silueta fantomkom-maskiranog borca s mitraljezom te u mom slobodnom prijevodu piše: "Brbljavost košta živote. U taksijima, na telefonima, u klubovima i barovima, na nogometnim utakmicama, u domovima s prijateljima, bilo gdje! Što god kažete - ne recite ništa." (Irish Republican Army "Green Book" (Volumes 1&2), 1977).

IRA kroz svoje postojanje nije imala prepoznatog jednog vođu, zbog tajnovitosti organizacije, podijeljenosti na brojne frakcije i relativno slabog kontinuiteta intenzivnosti borbe. Usprkos tome, svakako treba navesti Michaela Collinsa, koji je bio predsjednik Irskog republikanskog bratstva, a kasnije ministar unutarnjih poslova i ministar financija Irske Republike, te 1922. predsjedavajući u irskoj privremenoj vladi. Collins je veoma značajan jer je usporedno vodio militantno i političko krilo pokreta, te je bio dobar strateg u periodima nasilja, ali i razuman pregovarač koji je dogovorio više primirja. U vremenu postojanja IRA-e na poziciji vođe osoblja (*chief of staff*), što se smatralo vrhovnom pozicijom u pokretu, izmijenilo se preko dvadeset muškaraca. Najčešći razlog za promjenu vođe osoblja bilo je to što su bili uhićeni, ali nekad su bili smijenjeni jer su pokašali prigrabiti previše moći u svoje ruke.

Potrebno je spomenuti nekoliko značajnih imena. Charles Stewart Parnell započeo je separatističku borbu putem politike krajem 19. stoljeća, njegov nasljednik John Redmond oživio je irsko pitanje u parlamentu 1910., a ranije spomenuti Michael Collins vjerojatno je najpoznatiji separatistički vođa, iako nije obnašao dužnost vođe osoblja (McGarry, 2021: 266). Tijekom razdoblja poznatih kao *the Troubles* vođa je bio Martin McGuinness.

IRA je imala model takozvanog kolektivnog vodstva. Svaka jedinica IRA-e, bez obzira o njenoj veličini, imala je pravo poslati jednog delegata na sastanke skupštine, koji su se obično održavali jednom godišnje, ali nekada i češće. Na tim sastancima svi delegati imali su po jedan glas. Na skupštini se glasovanjem biralo dvanaest članova za izvršni odbor, te je bilo mnogo lobiranja oko odabira članova. Razilaženja u mišljenjima i sukobi oko moći bili su česti, što je vidljivo i iz broja frakcija koje su nastale iz originalnog pokreta (O'Ballance, 2008: 74).

Euskadi ta askatasuna (ETA)

Euskadi ta askatasuna (ETA), u prijevodu Baskija i sloboda, separatistički je pokret koji je osnovan 1960-ih u Baskiji. Djelovali su u početku aktivistički, ali kasnije su prešli na metodu "oružane borbe", što je zapravo značilo terorističko djelovanje i istovremeno ucjenjivanje domaćeg stanovništva i iskamčivanje novca za financiranje organizacije od lokalnih baskijskih poduzetnika. Većina članova ETA-e bili su mladići, poglavito studenti iz ruralnih područja (Sullivan, 2015: 37).

Ideološka podloga pokreta djela su Sabina Arane Goirija sa kraja 19. stoljeća, u kojima se on zalaže za samostalnu baskijsku državu (*Euskal Herriu*), na temelju postojanja povijesnih neovisnih poreznih jedinica zvanih *fuerosi*, kao i na temelju drevnog porijekla baskijskog jezika i kulture. Arana piše i o mesijanskoj prirodi baskijskog naroda, te navodi kako je njihov ruralni način života neiskvaren, za razliku od Španjolaca koji žive u gradovima i odali su se kušnjama modernog života. Aranine teorije uključuju veliku dozu mitološke imaginacije i nerijetko uvrtnje povijesnih činjenica (Arana, 1892: 73). Aranu se općenito smatra ocem modernog baskijskog nacionalizma. ETA nije usvojila Aranine vjerske pozicije, ali je zadržala anti-španjolsku srž njegovog argumenta. Pozicija ETA-e je strogo sekularna, štoviše lijevo orijentirana. Kapitalizam vide kao jedno od oruđa španjolskog imperijalizma, te zato i baskijske poduzetnike često nazivaju izdajicama. Bili su protiv autoritarnog režima koji je nastao u jeku Španjolskog građanskog rata, te se održao sve do Francove smrti.

Osim što je ideološki otac modernog baskijskog nacionalizma, Arana je i osnivač *Partido Nacionalista Vasco* (Baskijske nacionalističke stranke), PNV-a. Stranka se u početku zalagala za samostalnost Baskije, ali 1895. kad je osnovana to ju je činilo protu-ustavnom, pa su uskoro promijenili svoj konačni cilj, koji je postao povratak *fuerosa*. To približavanje centru bilo je dvojako korisno, prvo jer je dopustilo Arani da djeluje bez straha od zakona, i drugo, privuklo je glasače iz svih društvenih klasa. Međutim povratak *fuerosa* u modernom dobu bilo je nejasna strategija. 1921. španjolska vlada odbija sve zahtjeve PNV-a, te kreće pravnu kampanju protiv stranke i njenih čelnika, što vodi do toga da oni napuštaju stranku i osnivaju radikalniju iz koje će kasnije proizaći ETA (Ludger, 2021: 177).

U Francovom autoritarnom režimu korištenje baskijskog jezika u javnim institucijama i obilježavanje baskijskih kulturnih manifestacija bilo je zabranjeno. Tijekom Španjolskog građanskog rata (1936.-1939.) oko 150 000 Baska protjerano je iz svojih domova. Baskijski nacionalizam bio je posve potisnut u tom turbulentnom desetljeću. Ovakvo ponašanje od

strane Španjolske savršeno je potvrdilo Araninu teoriju o Španjolskoj kao imperijalnoj državi i Baskiji kao izrabljenoj koloniji. Baskijski nacionalizam vraća se 1960.-ih, kada ETA kreće sa korištenjem "oružane borbe". 1968. borci ETA-e ubili su španjolskog šefa policije u San Sebastiánu u Baskiji, što je rezultiralo hapšenjem šesnaest članova ETA-e i suđenjem 1970. u Burgosu (de Lasa, 2022: 2).

Suđenje u Burgosu prepoznato je kao velika nepravda i kulturna trauma za Baskiju, jer se uhapšenim borcima sudilo za zločin u kojem nisu svi sudjelovali, svi su bili izrazito mladi i korišteno je veoma malo dokaza. Nakon tog suđenja "Vratite nam zarobljenike" postala je jedna od glavnih parola na baskijskim građanskim prosvjedima protiv španjolskog ugnjetavanja. 1970.-ih podrška za borce ETA-e u javnosti je rasla, jer su se tada oni još aktivno borili protiv Francova opresivnog i dalje autoritarnog režima. 20. prosinca 1973. borci ETA-e u Madridu počinili su uspješan atentat na premijera Luisa Carrera Blanca, kojeg je Franco bio odabrao za svog nasljednika. Franco je u to vrijeme već bio jako bolestan, te nije stigao izabrati novog nasljednika, tako da je ubojstvo Blanca u stvari ubrzalo kraj autoritarnog režima u Španjolskoj (Douglass i Zulaika, 1990: 251).

Nakon potpune demokratizacije i novog ustava 1978., te kraja zakona koji su zatomljavali baskijsku kulturu i jezik, ETA je počela gubiti podršku građana. Većina napada događala se u Baskiji i stradavalo je uglavnom baskijsko stanovništvo, te je bilo mnogo civilnih žrtava. ETA je 1980. počinila najviše ubojstava u jednoj godini, 95, što je bilo dvostruko više nego ukupno ubojstava tijekom trajanja Francova režima. Dokumentirano je ukupno 829 žrtava ETA-e tijekom njenog postojanja od 1968. do 2010, od kojih je 486 bilo članova španjolske vojske i policajaca, a 343 civila. Metoda koju su borci najviše koristili bilo je podmetanje bombe, veoma često u javne prostore (de Lasa, 2022: 54). Smatram da je podrška ETA-i tada pala jer je doista opresivni režim srušen, zbog čega su ljudi izgubili uvjerenje u anti-imperijalni narativ koji je ETA i dalje zastupala. Istovremeno ETA je pojačala svoje djelovanje, moguće kako bi se održala na životu, na neki način kao da je postala sama sebi svrha, što odgovara organizacijskom objašnjenju terorizma Marthe Crenshaw.

Glavna polemika u vodstvu ETA-e bilo je je li glavni cilj marksistička revolucija ili ostvarenje odcjepljenja. 1996. vodstvo se okupilo na petoj skupštini, što je rezultiralo odvajanjem frakcije *ETA Berri* (Nova ETA), koja se htjela udružiti sa ostalim španjolskim radikalnim ljevičarima, dok se je ETA odlučila za cilj separatizma. *ETA Berri* uskoro je nestala, a ETA je provela reformu, u kojoj je podijeljena na četiri fronte, političku, vojnu, ekonomsku, odnosno radničku i kulturnu. Fronte nisu međusobno bile hijerarhijski podijeljene. Nekoliko godina

nakon toga cijelo vodstvo stranke je uhićeno, te je José María Escubi, pripadnik ljeviše frakcije u organizaciji, iskoristio priliku i preuzeo vodstvo te zaokrenuo pokret u više marksističkom smjeru. Na skupštini 1970. nacionalističke frakcije u pokretu odbile su novi put pokreta i vojna fronta preuzela je vodstvo, što će biti i vidljivo u povećanom nasilnom djelovanju pokreta u sljedećem desetljeću (Mees, 2021: 183).

ETA je obustavila svoje djelovanje 2010., a stalno primirje objavila je 2011., dok je 2018. i službeno prestala postojati. Tijekom ETA-inog djelovanja nastavio je djelovati i PNV, koji ETA-u nije politički podržavao. Nakon demokratizacije, PNV je uspio političkim putem izboriti visoku dozu autonomije za Baskiju, koja danas ima i svoj parlament.

Armée de libération nationale (ALN)

Alžirski *Front de libération nationale*, na arapskom *Jabhatu l-Taḥrīri l-Waṭanī*, odnosno Fronta narodnog oslobođenja, nacionalistička je politička stranka osnovana u Alžiru 1954., te i dalje postoji. Militantno krilo FLN-a nosilo je naziv *Armée de libération nationale*, na arapskom *Jaīš al-taḥrīr al-waṭanī al-jazā'irī*, odnosno Armija narodnog oslobođenja. Armija je osnovana zajedno sa strankom, a raspuštena je 5. srpnja 1962. kad je proglašena i neovisnost Alžira. FLN bio je ključno tijelo koje se borilo za osamostaljenje Alžira od francuske kolonijalne vlasti, i nakon Alžirskog rata ostalo je jedina legalna politička stranka sve do 1989. Tijekom alžirskog ustanka sve nacionalističke frakcije priključile su se FLN-u koji se je organizirao u privremenu vladu sačinjenu od pet članova.

ALN bio je podijeljen na frakciju gerilskih boraca, koji su djelovali u Alžiru, ali i u Francuskoj, gdje su provodili terorističke napade, najviše u obliku podmetanja bombi, te na frakciju koja je bila više nalik konvencionalnoj vojsci, čije su baze bile smještene u okolnim arapskim državama. Za ovaj rad značajnije je terorističko djelovanje ALN-a, pogotovo u takozvanim "Kavanskim ratovima" u Francuskoj za vrijeme Alžirskog rata, 1954. - 1962. Kavanski ratovi odvijali su se u Francuskoj između boraca ALN-a i pripadnika *Mouvement National Algérien* (MNA) druge nacionalističke frakcije koja se je ranije borila za osamostaljenje, ali je izgubila vodeću ulogu od FLN-a, pa je iz osвете počela surađivati sa francuskom vladom. Borba se vodila oko upravljanja alžirskom iseljeničkom zajednicom u Francuskoj, te se radilo o kompleksnoj spirali nasilja i ciljanih ubojstava u francuskom podzemlju. Prema nekim procjenama u Kavanskim ratovima u Francuskoj poginulo je oko 5000 ljudi. I ALN i MNA koristili su terorističke metode. Iako je ovaj sukob nalikovao na

tipične sukobe iz kriminalnog podzemlja, ipak se radi o terorizmu jer je bilo civilnih žrtava i ciljano je stvarana panika (Jackson, 1977: 32).

ALN bio je vodeća frakcija u Alžirskom ratu i što se tiče konvencionalnog ratovanja, ali terorizam kao pobunjenička strategija ne može biti zanemaren. Provodili su teroristička djelovanje u Alžiru u gradovima koje su kontrolirali, kako bi natjerali Francuze da figurativno i fizički odu. ALN se rijetko navodi kao teroristička organizacija, zato što je uspješno izborio samostalnost Alžira, ali Martha Crenshaw naglašava kako je upravo beskrupulozno uništavanje civila bilo jedan od razloga koji je ubrzao donošenje De Gaulleove odluke o neovisnosti Alžira (Crenshaw, 1978: 54). ALN smatra se odgovornim za smrti preko 16 000 civila, te oko 13 000 nestalih.

FLN je slijedio ideologiju osnovanu na tri stupa: nacionalizmu, socijalizmu i islamu. Alžirski nacionalizam preklapao se sa širim pokretom arapskog nacionalizma, te čak i pan-arabizma. Socijalizam su shvaćali u kontekstu povijesti izrabljivanja od strane Francuske, te je zato poprimio revolucionarni anti-imperijalistički karakter. Konačno, islam je bio glavni element narodne svijesti, odnosno učvrstio je sliku Alžiraca koji su različiti od Francuza. Islam je bio jedno od glavnih mobilizacijskih sredstava tijekom borbe za nezavisnost, a FLN ga je nakon ostvarenja nezavisnosti koristio za legitimaciju svoje vladavine i dugotrajno zadržavanje vlasti. Središnja vrijednost u ideologiji FLN-a bila je anti-kolonijalizam, koji je bio dodatno poduprt diskriminacijom na ustavnoj razini.

Alžirski nacionalizam pokrenuli su članovi takozvane *uleme*, što je izraz za grupu islamskih učenjaka. Najznačajniji je bio Messali Hadj, kojeg se naziva ocem alžirskog nacionalizma. Međutim sa brzim početkom rata, arapsko-islamska ideologija pada u drugi plan, i duhovni vođe pokreta su zamijenjeni generalima i ostalim vojnim licima. Političko vodstvo bilo je manje važno od vojnog vodstva. Osiguravanje statusa vojnog veterana bit će veoma važno pitanje za dostizanje pozicije u alžirskom društvu nakon rata. Nakon rata, kada FLN postaje jedina legalna stranka, u politici će dominirati vojna lica, te će se politička legitimizacija režima graditi iz početka (Vince, 2020: 168). Nakon postizanja neovisnosti nastaje sukob između Ahmeda Ben Belle kojeg podržava vojska i alžirske vlade u egzilu. Ben Bella je uskoro postavljen za predsjednika, a ALN je integriran u FLN, te nastavlja igrati ključnu ulogu u politici nakon što ju je Ben Bella "počistio" od disidenata.

FLN je uživao potporu brojnih francuskih lijevo-orijentiranih intelektualaca, od kojih je ukupno njih 121 1960. potpisalo manifest pod nazivom Deklaracija o pravu na neposlušnost u

Alžirskom ratu, u kojemu prepoznaju legitimnost rata za neovnisnost, traže obustavu korištenja mučenja od strane francuske vojske i traže da francuska vlada prihvati priziv savjesti Francuza koji ne žele ići ratovati u Alžir iz političkih uvjerenja (*Déclaration sur le droit à l'insoumission dans la guerre d'Algérie*, 1960).

Fronte di liberazione naziunale di a Corsica (FLNC)

Fronte di liberazione naziunale di a Corsica (FLNC), odnosno Fronta nacionalnog oslobođenja Korzike, militantna je skupina osnovana 1976. koja traži odvajanje Korzike od Francuske i transfer korzikanskih zatvorenika iz Francuske na Korziku. Osnovana je jer Francuska nije ništa napravila kad je talijanski brod istovario otrovni otpad na području Korzike. Za borce koji su se poključili pokretu to je bio znak da Francuskoj ni najmanje nije stalo do Korzikanaca.

Napade su većinom provodili na području Korzike, ali nekoliko puta i u drugim dijelovima Francuske. Uglavnom su koristili bombaške napade na javna mjesta, banke, vojnu infrastrukturu i druge simbole "francuske okupacije", ali i na turističku infrastrukturu i vile i apartmene kojima su vlasnici Francuzi sa kopna. U takvim slučajevima uvijek bi se, prije postavljanja bombe, uvjerali da je mjesto napada napušteno. Kao i ETA ucjenjivali su lokalne poduzetnike i od njih prikupljali "revolucionarni porez". Uz FLNC postoje i manje militantne skupine kao što su "22. listopad" i *Armata Corsica*, koje se zalažu za isti cilj (Sánchez, 2008: 656).

U vrijeme nastanka FLNC-a Korzikom upravlja prefekt kao reprezentativno tijelo francuske vlade. Stanovnici su nezadovoljni sa upravljanjem otokom, kojem je očito potrebna poljoprivredna reforma i više ulaganja. U javnosti postoji snažan narativ o tome da Francuska i dalje tretira Korziku kao da je kolonija. Korzika je bila neovisna u periodu od 1755. do 1769. kad je njom vladao Pascal Paoli, do trenutka kad su ga Francuzi potukli. Pascal Paoli prepoznat je kao jedan od povijesnih junaka i postao je jednim od glavnih simbola korzikanskog separatizma. Još jedan od važnih razloga nezadovoljstva je loš status korzikanskog jezika i potpuna dominacija francuskog. Korzikanci žele da se njihov jezik vrati u škole i da bude ravnopravno korišten u javnim institucijama. Svijest o izrabljivanju i separatistički narativ pojačani su nakon Prvog svjetskog rata, budući da su ljudi su perifernih, ruralnih dijelova Francuske bili novačeni razmjerno više nego oni iz centra (Savigear, 1975: 462).

U usporedbi sa ostalim organizacijama koje obrađujem u ovom radu, FLNC proveo je znatno manje napada i oni su bili bolje proračunati tako da bude što manje kolateralnih žrtava. Ipak treba naglasiti ubojstvo Claudea Erignaca, francuskog prefekta na Korzici, 1998. Upucali su ga tri puta u glavu nasred ulice u glavnom gradu Korzike, Ajacciu. Ubojstvo vrhovnog predstavnika francuske vlasti na otoku šokiralo je javnost i pokrenulo javnu diskusiju o ovoj temi. FLNC traži amnestiju zatvorenika koji su uhićeni zbog političkih zločina, a to uključuje i Erignacovog ubojicu (Sánchez, 2008: 656).

Radi pokušaja prikupljanja međunarodne potpore separatistički pokreti na Korzici pokušali su se približiti drugim separatističkim pokretima u Europi. 2004. pokreti iz Katalonije, Škotske, Baskije i ostalih regija koje se bore za svoju autonomiju i/ili separatizam, skupili su se na Korzici na velikom kongresu separatističkih organizacija. Glavna poruka kongresa bila je "Europa narodima" umjesto "Europa državama" (Sánchez, 2008: 657).

Za razliku od ostalih pokreta, o čijem vodstvu ima pregršt informacija, vodstvo FLNC-a ostaje misterij. Čelnici pokreta nikad nisu bili uhićeni, niti je javnosti poznato tko su oni bili ili i dalje jesu. Međutim vjerojatno se radi o manjem broju ljudi čiji su sastanci ostali u privatnosti. Druga opcija je da pokret nije imao vodstvo koje je izdavalo naredbe, već da su borci pokreta djelovali relativno spontano i "na svoju ruku", vođeni propagandom djelom. Uostalom, neko vrijeme na otoku su bili slavljani kao heroji, a FLNC-u lako je objaviti da preuzimaju odgovornost za djela koja je počinio neki anonimus.

2014. FLNC je objavila završetak oružane borbe, koji su ponovno potvrdili 2016., doduše nakon toga pojavilo se još nekoliko odvojenih grupa koje su koristile nasilje. FLNC do 2023. nije objavio prestanak svog postojanja, ali više ne djeluje nasilno.

Nakon što sam predstavio četiri slučaja koja će biti okosnica mog istraživanja, prelazim u analizu i komparaciju pojedinih aspekata pokreta za koje smatram da su od izrazite važnosti. Na kraju svakog od poglavlja donjet ću zaključak, a na kraju rada, zaključci će biti agregirani te ću tako iznjedruti konačnu teoriju. Poglavlja koja slijede su , Odnosi moći i Učinak.

Narativi

U ovom poglavlju analizirati ću narative separatističkih pokreta koje sam odabrao za ovo istraživanje. Osim što ću opisati narativ, objasniti ću i kako je on viđen u javnosti, te koliko je bio uspješan ili neuspješan za pridobivanje novih članova za pokret. Narativi o kojima pišem

primarno se stvaraju preko proglašenja pobunjeničkog pokreta, koje prema Morrisonu imaju dvojaku funkciju. Njima je zadaća da istovremeno zastraše neprijatelje i uvjere članove i podupiratelje pokreta da sve ide prema planu, te da je nastavak postojanja pokreta i dalje opravdan. Morrison naglašava da nije samo sadržaj tih poruka bitan, već i kad su one objavljene, te jezik kojim se koriste (Morrison, 2016: 600).

Morrison provodi analizu proglašenja koje je IRA plasirala u javnost. Teme koje Morrison izdvaja su povjerenje, britanska okupacija, povijesni mandat i zatvorenici, promocija taktika i zaštitnika društva, introspekcija rascjepa i nepovjerenje (Morrison, 2016: 610). Stapanjem ovih tema može se dobiti slika o narativu koji je IRA pokušao uspostaviti u irskoj javnosti. Ovo se nastavlja na moju raniju analizu *the Green Book*, u kojoj su također prisutne sve teme koje navodi Morrison.

Primarna metoda legitimacije bilo koje irske republikanske grupe bila je teorija o britanskoj okupaciji Irske. Ova ideja bila je glavni mobilizacijski alat još za vrijeme Uskršnjeg ustanka 1916., a i dalje je središte narativa *the New IRA*, koja se protivi tome da Sjeverna Irska ostane dio Ujedinjenog Kraljevstva. Uskršnji ustanak 1916. općenito je ključan događaj za narativ IRA. Organizirali su ga Patrick Pearse, Tom Clarke i još nekolicina drugih članova Irskog republikanskog bratstva, koje je djelovalo unutar Irskih volontera. Ustanak je trebao zahvatiti čitavu državu, ali je zbog niza poteškoća ograničen samo na Dublin. U svojim proglašenjima IRA tvrde da su oni nasljednici Irskog republikanskog bratstva, te je ovaj ustanak duboko ukorijenjen u njihov narativ. Što se tiče, kako to Morrison naziva "povijesnog mandata", on se odnosi na stav pokreta da su oni glavni povijesni predstavnici republikanizma u Irskoj (Morrison, 2016: 605).

Sljedeća važna stavka u narativu IRA je značaj koji je dan zatvorenicima. U ovom kontekstu bilo bi ispravno i koristiti termin zarobljenici, jer IRA u narativu naglašava nepravdu kojom su njeni borci zatvoreni, i shvaća ih se sa mučeničkim patosom. Isti element prisutan je i u narativu ETA-e. U narativu IRA, njeni borci se predstavljaju kao "zaštitinici društva", ne u smislu da brane pojedine građane, već štite irsku kulturu, irski način života, i katoličku vjeru. Cilj ovog narativa je stvoriti osjećaj zajedništva, ali i osjećaj divljenja koji bi civili gajili prema borcima. Nakon dugog razdoblja borbe, IRA se rascjepkala na mnogo frakcija, kao što sam predstavio u poglavlju o IRA, a toga su i same frakcije bile svjesne, te su pisale o tome u proglašenjima javnosti. Morrison ovaj element narativa IRA naziva "introspekcijom rascjepa". U javnim proglašenjima frakcije su pokušavale izgladiti razlike i predstaviti da se ipak bore za isti cilj, kako ne bi došlo do zbunjenosti ili razočaranja u pokret (Morrison, 2016: 608).

ETA je komunicirala s javnošću preko nacionalističkih novina *Gara* koje su objavljivale njihove proglose. Njihova komunikacija s javnošću bila je veoma odrješita i izravna, te je njihova legitimacija bila jasna i jednostavna, ponavljali su da "će se sve dok prava Baskijske države ne budu poštivana ili priznata, opiranje opresiji nastaviti" (Martín-Peña, Opatow, 2011: 142). ETA je za Baskiju uvijek koristila naziv *Euskal Herria*, što znači Baskijska država, iako taj termin nije bio služben. Nasilna djelovanja uglavnom su bila predstavljena deminutivima, kao što je "opiranje opresiji" kako bi predstavili moralnu superiornost, iako nisu poricali ubojstva koja su činili. Štoviše u proglasima izravno su upozoravali one koji bi mogli postati slijedeće mete, kao što je na primjer prijetnja inženjerima i investitorima koji su podupirali izgradnju visoko-brzinske željeznice kojoj se ETA opirala jer je smatrala da će pojačati španjolski utjecaj u regiji. ETA je zahtijevala odustajanje od projekta, te čak i sudjelovanje uključenih u javnoj debati u kojoj bi razuvjerali druge moguće investitore od ulaganja u projekt (Martín-Peña, Opatow, 2011: 142).

Ključan dio narativa bio je krivljenje španjolske vlade za zločine koje je ETA sama činila. Mete ETA-inih napada opisane su kao oruđe represivnog režima. Ovakav narativ razumljiv je kad se radi o vojnicima i policajcima, ali su mete često bile i imućni poduzetnici, koje se također na taj način etiketiralo. Kao i IRA, ETA je također dala poseban značaj zatvorenima, koje se prozivalo herojima i zahtjevalo se njihovo pomilovanje i povratak kućama. U ruralnim baskijskim mjestima lokalni barovi i krčme često su držali panoe sa slikama zatvorenih boraca, iz čega se vidi kolika je bila lokalna podrška borcima, usprkos velikom broju civilnih žrtava.

Usprkos tome što sam klasificirao ALN kao terorističku skupinu, treba prepoznati da moderna povijest prepoznaje oružane sukobe u Alžiru u tom periodu kao rat, iako su narativi kako Francuske, tako i Alžira u to doba bili drugačiji. Za Francusku naziv sukoba preko četrdeset godina bio je veoma eufemistički, "operacije u Sjevernoj Africi". Tek 1999. Francuska je službeno prihvatila naziv Alžirski rat. Za alžirsko stanovništvo sukob se nazivao Alžirskom revolucijom ili Ratom narodnog oslobođenja (Vince, 2011: 2). Prema mom mišljenju to je i bio. Međutim ne može se zanemariti priroda sukoba, jer se nije radilo samo o ratu kao takvom, već i provođenju brojnim terorističkih napada. U Alžiru koristi se termin "milijun i pol mučenika" za borce i civile stradale u Alžirskom ratu, te je taj izraz u središtu narativa koji je FLN koristio za zadržavanje svoje autoritarne vlasti, ali i u širem nacionalnom identitetu države. Budući da je ALN militantno krilo FLN-a, narativ o kojem govori istoznačan je s narativom FLN-a, a to je bio i dominantan narativ alžirskog anti-kolonijalnog nacionalizma.

U vrijeme pred Alžirski rat Alžir je bio primarno ruralna država, i mnogi stanovnici su za ALN čuli prije nego za FLN, zato što nisu imali pristup vijestima. ALN je u početku regrutirao putem obiteljskih veza, a onda su počeli pridobivati nove članove šireći priče koje su često bile pretjerane, o svojim pobjedama nad francuskom vojskom. Također u pričama koje su se širile alžirskim selima podsjećalo se na zločine iz kolonijalne prošlosti, a posebno je upečatljiva situacija iz 1845. kad se nekoliko muslimanskih obitelji skrivalo u pećinama, te su se tamo ugušile zbog vatre koju su namjerno podmetnuli francuski vojnici. Ovakve priče podsjećale su na antagonizme iz prošlosti i uspješno su mobilizirale narod na priključenje ustanku. FLN je nastao neposredno pred početak rata, tako da je njegov narativ nastajao i dinamično se razvijao kako se je rat odvijao. U nekim situacijama narativ FLN-a poprimao je snažnije komunističke elemente, a u drugima islamističke (Vince, 2011: 70).

Osnivači korzikanskog FLNC-a bili su uvjereni marksisti, koji su svoje djelovanje legitimirali preko kolonijalne povijesti Korzike, te su argumentirali koliko Francuska zapostavlja Korziku. Jedan od zahtjeva FLNC-a bio je zabrana kupovine nekretnina za ne-Korzikance i zamjena ne-korzikanskih radnika sa Korzikancima. Ovaj narativ privukao je dovoljnu količinu boraca da se pokret održi, ali s vremenom pokret je izgubio svoj ideološki žar, i ono što je najviše privlačilo mladiće da se pridruže pokretu bila je mogućnost zarade kroz kriminalne aktivnosti kojima se pokret bavio. Općenito potpora pokretu je značajno pala, iako je potpora korzikanskom separatizmu i dalje na prilično visokoj razini, što pokazuju i rezultati referenduma za neovisnost iz 2003. Među zahtjevima FLNC-a upućenima francuskoj vladi također je zahtjev za povratkom zatvorenika na Korziku, što se primarno odnosi na separatističke borce koje se držalo na kopnu (Sanchez, 2008: 660).

Nakon što sam predstavio sva četiri narativa, mogu zaključiti da se u nekim elementima razlikuju, ali da postoji nekoliko elemenata koji su prisutni u sva četiri slučaja. Svi definiraju državu od koje žele da se njihova domovina odcjepi kao kolonizatora i izrabljivača, te svi imaju komunističku jezgru koja je postojala barem pri osnivanju pokreta. Ovaj element bio je najnaglašeniji kod ETA-e, dok je u slučaju ALN-a bio relativno brzo zamijenjen islamizmom, a u slučaju FLNC-a se rastočio u ideološki vakuum. Slavljenje boraca kao junaka središnji je element mobilizacije, a njemu je dan posebni značaj time da se od središnje vlasti traži oslobađanje ili barem prebačaj zatvorenika. Pokreti koriste prošlost za ideološku osnovu, ali isto tako pokušavaju stvoriti živuće mitove kojima će inspirirati nove borce i potaknuti ih da ignoriraju zločinačku prirodu oblika borbe koji koriste za plemeniti cilj.

Odnosi moći

U ovom poglavlju analizirat ću odnose moći između države i etničke grupe unutar koje je nastao separatistički pokret, kao i odnose moći između državnog centra i periferije. U svrhu analize koristim klasičnu politološku definiciju moći koju je skovao Max Weber, u kojoj je moć kapacitet pojedinca da utječe na djelovanje drugih, čak i protivno njihovim željama (Weber, 2013). Četiri situacije mojih odabranih slučajeva veoma su različite što se tiče službenog položaja regije u kojoj se javio separatizam. Predstavljam situaciju iz godina kad su se javili pojedini separatistički pokreti.

Od 1870-ih zastupnici Irske parlamentarne stranke zahtjevaju domaću vladavinu (*Home Rule*), odnosno autonomiju u obliku vlastitog zakonodavstva. 1914. britanska vlada potpisuje Treću irsku povelju o domaćoj vladavini, ali je ona privremeno suspendirana početkom Prvog svjetskog rata, što će dovesti do ustanka u Dublinu 1916. 1920. britanski parlament potpisuje *Government of Ireland Act* kojim je Irska razdijeljena na Sjevernu i Južnu. Obje irske trebale su imati visoku razinu samouprave, osim za pitanja obrane, vanjskih poslova, međunarodne trgovine, valute i poslova izravno povezanih s Krunom, o kojima odlučuje britanski parlament. Ovaj novi oblik samouprave potaknuo je zastupnike parlamenta Sjeverne Irske da glasaju za osnivanje Irske slobodne države, što se i dogodilo 1922. To će dovesti do početka Irskog rata nezavisnosti između novo osnovane IRA i britanskih snaga (McGarry, 2021: 266).

Kao odgovor na irske težnje ka domaćoj vladavini osnovan je *Royal British Constabulary* (RBC), britanska policija čiji su članovi bili raspoređeni na teritoriju Irske, kako bi potkopavali masovna javna okupljanja pristaša domaće vladavine i obavještavali o razvoju kontra-režimskih grupacija. RBC se sastojao uglavnom od ranije nezaposlenih britanskih vojnika koji su se borili u Prvom svjetskom ratu, a nosili su nadimak *Black and Tans*, prema boji uniformi. Osnivanje RBC-a bilo je doživljeno kao militarizacija policije i bilo je prezreno u Irskoj. Rano djelovanje IRA bilo je usmjereno primarno protiv članova RBC-a, te se mržnja koju su irski nacionalisti gajili može jasno isčitati iz nacionalističkih pjesama u kojima su *Black and Tans* prozivani kao glavni irski neprijatelji i uspoređivani s kolonizatorima. Nakon proglašenja nezavisnosti Irske Slobodne Države RBC je raspušten, te je zamijenjen irskim policijama *Garda Síochána* u Irskoj Slobodnoj Državi i *Royal Ulster Constabulary* u Sjevernoj Irskoj (Leeson, 2003: 2).

U godinama nastajanja IRA politička klima Ujedinjenog Kraljevstva označena je dominacijom Engleske, ali istovremeno je to bio period snažnog političkog previranja u

kojem Engleska Irskoj čini mnoge ustupke i status neovisnosti se izrazito povećava. IRA je metaforički zajahala na valu nacionalizma koji je nastao relativnim uspjehom zahtjeva za domaću vladavinu, te je lako iskoristila prijezir koji su mnogi Irci gajili prema podanicima britanskog režima u svojoj zemlji. IRA nije nastala u momentu kad je irska kultura, jezik ili način života bio u krizi, već upravo tad kad je nacionalizam već dobio politički zalet, na koji je došao reakcionaran odgovor. IRA se pojavila kao odgovor na britansko nasilje, ali tom nasilju prethodila je takoreći renesansa irske političke participacije.

IRA je izgrađena na sukobu s *Black and Tans*, koji predstavljaju pokušaj britanske vlasti da Irsku vrate duboko u njihovu sferu političke kontrole. *Black and Tans* ne bi bili osnovani da irska inicijativa za autonomiju nija došla do te razine političke moći da je za povratak britanske dominacije bila potrebna intervencija na terenu. Na političko manevriranje Irske britanska vlada odgovorila je militarizacijom policije, na što su irski nacionalisti odgovorili stvaranjem militarizirane političke frakcije. IRA nastaje u situaciji kada britanski politički stisak popušta i Engleska elegantno korištenje političke dominacije zamjenjuje primitivnim korištenjem sile. Irska napredak koji je napravljen na političkom bojištu zamjenjuje oružanom borbom protiv *Black and Tans* koje vide kao prijetnju njihovoj rastućoj autonomiji. Borba u političkoj sferi bila je zamijenjena borbom na ulicama.

Godine 1960. Španjolska je unitarna država, modelirana prema tadašnjem francuskom centraliziranom sustavu, u kojoj isti zakoni vrijede za čitav državni teritorij, što je problematično, jer pojedine regije imaju različite probleme i zahtijevaju različita rješenja. To je rezultiralo time da su povijesno razvijenije i bogatije regije ostale u puno boljem položaju, što je uključivalo i Baskiju. Usprkos ekonomski dobroj situaciji, stanovnici Baskije bili su veoma nezadovoljni jer su im uskraćivana kulturna i jezična prava, kao što sam i ranje opisao. Franco je ukinuo regionalne autonomije koje su bile dane za vrijeme Druge španjolske republike, kao i stoljećima stare porezne privilegije zvane *fueros* u dvije od tri baskijske pokrajine, Guipuzcoi i Biskaji, koje su proglašene izdajničkim regijama, zbog toga što su stale na stranu Republike za vrijeme Španjolskog građanskog rata. *Fueros* je održan u trećoj baskijskoj regiji Alavi, kao i u Navarri, koja nije bila dio Baskije. Baskijski nacionalizam bio je prisutniji u pokrajinama koje su povijesno pokazale odanost Španjolskoj republici (Molina, 2014: 305).

U usporedbi sa drugim regijama u Španjolskoj Baskija nije bila u podvrgnutoj poziciji jer je povijesno bila bogata, ali je Franco sustavno pokušavao uništiti baskijski identitet. Iako Baskija nije mogla donositi političke odluke za sebe, za ekonomsku stabilnost nije to ni

morala jer je imala prednost nad mnogim drugim regijama Španjolske. Pokazujem da zbog toga baskijske nacionaliste nije mobilizirala razlika u moći, već osjećaj da je njihova egzistencija kao Baska ugrožena, te da Španjolska nije država u kojoj se mogu osjećati sretno i sigurno. Nakon završetka Francova režima, 1978., Baskija dobiva nacionalnost unutar Španjolske, kao Baskijska država, ili Baskijska autonomna zajednica, čime je formiran i Baskijski parlament koji je imao moć donošenja regionalnih zakona. Time se je jaz moći između središnje i regionalne vlasti smanjio, međutim to nije odmah zaustavilo zahtjeve za separatizmom. Štoviše, kao što sam ranije napisao, dvije godine nakon toga ETA je odnijela najviše života u jednoj godini od svoga osnutka. Dakle i u slučaju ETA-e odnosi u političkom sustavu bili su reflektirani na razvoj separatističkog pokreta, tako da je povećanje ravnoteže u odnosima moći poduprlo razvoj militantnog separatizma.

Od kolonizacije 1830. pa do 1848. Alžir je bio francuska kolonija, dok je od te godine pa do osamostaljenja 1962. bio dio Francuske. 1954., godine kada je osnovan FLN, Alžir je dio Četvrte Francuske Republike. Nakon Drugog svjetskog rata stanovnicima svih francuskih kolonija dano je francusko državljanstvo, čime su dobili mogućnost za sudjelovanje u francuskoj politici, ali kolonije i dalje nisu imale samoupravu, već su bile podvrgnute francuskoj središnjoj vlasti (Vince, 2011: 7). Glas muslimanskog stanovništva vrijedio je manje nego glas etničkih Francuza. 1947. osnovana je Alžirska skupština koja se sastojala od 120 članova, od kojih je muslimansko stanovništvo moglo birati 50%, usprkos tome što je muslimansko stanovništvo činilo tri četvrtine ukupnog stanovništva Alžira. Time je bilo osigurano da frakcije koje su zahtijevale osamostaljenje ne mogu osvojiti većinu, te političkim putem donjeti promjene u režimu. Mnogi muslimani iz tih razloga osjećali su se kao građani drugog reda, a prezir prema Francuzima bio je dodatno pojačan jer su se Alžirci u Drugom svjetskom ratu borili na strani Francuza, za što nisu bili zasluženo nagrađeni (Vince, 2011: 50).

FLN pojavio se nekoliko godina nakon osnutka Alžirske skupštine, što nastavlja trend pojačanja separatističkih pokreta u trenutku kad se smanji jaz u političkoj moći između središnje države i regije u kojoj postoji želja za odvajanjem. Međutim zbog načina na koji je formirana skupština Alžirci nikad ne bi mogli izglasati ikakve relevantne političke odluke, tako da je njihova politička borba *de facto* bila neučinkovita, te je jedina plauzibilna opcija za ostvarenje odcijepljenja bila oružana pobuna. To je brzo uočio FLN, te je odmah osnovao militantno krilo ALN. Francuska vojska u Alžiru tada je podržala *Algérie française* pokret koji je bio protiv separatista, te je to ostvarilo sličan učinak kao postavljanje *Black and Tans* u

Irsku koje sam opisao ranije, odnosno pokrenulo je spiralu nasilja u kojoj se obje strane militariziraju, što dovodi do sukoba sa terorističkim elementima s obje strane.

Što se tiče odnosa moći između lokalne vlasti u Korzici i središnje vlasti u Francuskoj, Francuska je oduvijek bila, a i danas je izrazito centralizirana država, tako da je lokalna politika stavljena u drugi plan. 2003. Francuska je provela referendum za neovisnost na Korzici i Korzikanci su sa 50,98% glasova glasali protiv, što znači da bi ponovljeni referendum mogao završiti drugačije. Usprkos snažnom centralizmu, 1970te bile su važne godine za razvoj regionalne politike. Zanimljivo je što je FLNC počeo sa nasilnim djelovanjem nakon što je Francuska podnjela neke značajne koncesije i donjela administrativne promjene koje su povećale razinu korzikanske autonomije i općenito poboljšale status Korzike. Te reforme bile su odvajanje Korzike od regije Provence-Côte d'Azur-Cor 1973., razdvajanje Korzike na dva departmana, dodatno financiranje razvojnog fonda, administrativni prijedlozi za razvoj regije i obećanje ponovnog otvaranja starog sveučilišta u Corteu, koje je bilo zatvoreno kad su Francuzi zauzeli otok, još jedan od simbola kolonijalizma. Štoviše, nakon što je FLNC počeo sa nasiljem objavljeno je da će po prvi puta nakon 1870. etnički Korzikanac postati korzikanski prefekt. (Savigear, 1975: 463).

IRA počinje sa djelovanje tijekom Prvog svjetskog rata, kojim je britanska vlast teško pogođena. ETA jača kada popušta autoritarizam u Španjolskoj. Alžir kreće u separatistički rat u okolnostima epohalnog procesa dekolonizacije i pada europskog imperijalizma nakon 500 godina dominacije. U Korzici događaju se konstitucionalne reforme, ali koje su se pokazale tek kozmetičkima i nisu stvarno promijenile odnos moći. Iz ove analize mogu isčitati da smanjenje jaza u političkoj moći između centra i periferalne vlasti obično daje zalet separatističkih pokretima, što je moguće objasniti time da cilj izgleda bliže i da se konačno doima dostižnim. Također u jednom trenutku u političkoj borbi javljaju se prepreke za koje je jasno da se nikad neće moći prijeći mirnim putem, te zbog toga javnost prenosi potporu političkim akterima na militantne pobunjenike. Oružana borba terorista u ovim slučajevima interpretirana je, ili se barem pokušava predstaviti kao nastavak političke borbe političara ili aktivista.

Učinak

U ovom poglavlju opisujem učinak djelovanja pokreta o kojima pišem. Pod terminom učinak, mislim primarno na konačan rezultat njihovog djelovanja odražen na političku situaciju u

državi. Dakako da je učinak pokreta nemoguće izolirati od ostalih događanja koja utječu na politiku, kao što na primjer djelovanje ETA-e ne može biti izolirano od djelovanja mirnih političkih stranaka koje su se borile za baskijsku autonomiju. Usprkos tome, jasno ću objasniti kako ja vidim uzročno-posljedične veze koje vode do učinka kojeg opisujem.

U svojoj početnoj kampanji koju je označila borba sa RBC-om IRA je okončala britansku vlast u 26 od 32 irska okruga (Richards, 2001: 493), iako ih nisu mogli zadržati pod svojom kontrolom dugo. To pokazuje i terorističku prirodu pokreta; IRA nije imala kapacitete za dugotrajnu kontrolu većeg teritorija. Prednost IRA bilo je to što se uspjelo održati toliko dugo i što separatistički žar nikad nije bio iskorijenjen. Najburnije razdoblje nakon rata za neovisnost 20tih bilo je razdoblje *Troubles*-a u Sjevernoj Irskoj koje je kulminiralo 1985. potpisivanjem Anglo-irskog sporazuma između Ujedinjenog Kraljevstva, tada predvođenog Margaret Thatcher i Republike Irske, tada predvođene Garretom FitzGerald. Sporazum je dao irskoj vladi savjetničku ulogu u Sjevernoj Irskoj, ali je potpisano da neće doći do ustavnih promjena, osim ako većina građana ne glasa za ujedinjenje sa Republikom.

Ovaj sporazum bio je rezultat mukotrpnih pregovora koji su uslijedili nakon duge terorističke kampanje koja je bila vođena na teritoriju Velike Britanije. Na kraju se je u pregovore, potaknut irskim američkim lobijem, koji je tada bio veoma snažan, upleo i američki predsjednik, Ronald Reagan. IRA je definitivno bila ključni akter zbog kojeg je sukob uopće poprimio nasilni karakter, te bez nje ni ne bi bilo razgovora o dogovoru. IRA doista je promijenila odnos Sjeverno-irske i britanske politike, ali je uz to uništila i odnjela brojne živote.

Borba ETA-e u Baskiji također je odnjela živote mnogih civila, ali nije utjecala na politiku u tolikoj mjeri. Baskijska država dobila je status autonomne pokrajine novim španjolskim ustavom iz 1978., čime je oformljen baskijski parlament i baskijska vlada. Političke promjene dogodile su se zbog velikog angažmana PNV-a, koji je u potpunosti odustao od podupiranja ETA-e. Danas Baskija ima visok status autonomije, ali ne zahvaljujući borcima ETA-e, već aktivistima i političarima koji su se za nju zalagali na miran način. U 21. stoljeću baskijski nacionalisti traže treći put između separatizma i unionizma, te su 2004. formulirali Ibarretxe plan, koji je trebao reformirati Statut o autonomiji Baskijske Države, tako da ustanovi slobodnu asocijaciju Baskijske Države sa Španjolskom, što bi uključivalo pravo na samoodređenje. Međutim odbio ga je španjolski parlament. Plan je nazvan prema Juanu Josú Ibarretxeu, članu PNV-a, (Keating, Bray, 2006: 347). Usprkos tome što je Plan odbijen, PNV je uspjela izboriti niz političkih prava za Baskiju, te i danas drže relativnu većinu u

baskijskom parlamentu. Za razliku od toga, ETA je izgubila ogromnu potporu baskijske javnosti koju je imala, te nestala, usprkos opstanku i snazi baskijskog nacionalizma.

U Alžiru ALN vodio je rat za osamostaljenje. Primirje je potpisano 18. ožujka 1962. u Evianu u Francuskoj. Sporazumi iz Eviana također su odredili ekonomske, financijske, kulturne i administrativne odnose, sve do referenduma o nezavisnosti, koji je održan 1. srpnja 1962. Francuski predsjednik Charles De Gaulle proglasio je nezavisnost Alžira 3. srpnja iste godine, čime je došao kraj francuskoj *de facto* vladavini. FLN ostaje na vlasti kao jedina stranka sve do 1989 (Testas, 2002: 110). Važno je naglasiti da za razliku od IRA-e i Sinn Féin-a, te ETA-e i PNV-a, ALN i FLN bile su dvije glave istog tijela. Njihova vojna pobjeda, bila je i njihova politička pobjeda. Od slučajeva koje istražujem, ALN je definitivno bio najuspješniji u svojem cilju, štoviše postigao ga je potpuno.

Konačno, FLNC nije postigao gotovo nikakav učinak. Kao što sam već naveo u ranijim poglavljima, djelovanje FLNC-a pokazalo se zaista marginalno. Najveći odjek koji je ovaj pokret stvorio bilo je ubojstvo prefekta Claudea Érignaca u glavnom gradu Korzike, Ajjaciu, 1998. za kojeg je osuđen i zatvoren Yvan Colonna, koji je 2022. ubijen u zatvoru. Potraga za Colonom navodno je bila najveća potjera u francuskoj povijesti. Ubojstvo prefekta u javnosti je imalo kontra-efekt od onog koji je očekivao FLNC, te je javnost prezrela pokret. Pokret polako pada u zaborav, iako i dalje postoji, te se tu i tamo javlja njegova ikonografija, koja se širi na opskurnim web stranicama, kao što je *Unita naziunale*.

Pokreti koje sam obradio imali su drastičnu različit opseg učinka. ALN je izborio potpunu neovisnost za Alžirce. IRA promijenila je odnose Velike Britanije i Irske. ETA je likvidirala mogućeg nasljednika Francisca Franca, ali nije postigla nasiljem, ono što je PNV postigao pregovorima. Učinak FLNC-a u povijesti ostati će doista marginalan, izuzev što su ubojstvom prefekta skrenuli pažnju javnosti na Korziku. Dakle, zaključujem da separatistički teroristički pokreti mogu imati drastično različite učinke ovisno o okolnostima reanij odnosa moći između centra i periferije, te da ne postoji jedinstven obrazac u njihovoj interakciji s ideološki bliskim političkim strankama, niti sa vladom zemalja protiv kojih se bore.

Zaključak

Nakon što sam opisao odabrane slučajeve i analizirao ih kroz četiri prizme; odnosa moći, narativa, vodstva i učinka, dajem konačan zaključak i formuliram eksplanatornu teoriju.

U sva četiri slučaja koja sam odabrao zaista je prisutan snažan anti-kolonijalistički ili anti-imperijalistički element. Štoviše, kolonijalna povijest vjerojatno je i glavni razlog zbog kojeg se javlja potreba za separatizmom i oko kojeg se formira pobunjenički identitet pokreta, a i pojedinaca u njemu. Ovo nije tek slučajnost, te i pokreti sami prepoznaju taj element i naglašavaju ga, što dokazujem u poglavlju o narativima. Međutim još jednom želim naglasiti da se jedino u slučaju Alžira radilo o stvarnom obliku povijesnog kolonijalizma, u drugim slučajevima bili su prisutni različiti oblici dominacije, ali koje se ne uklapaju u definiciju kolonijalizma. Dakle prvi dio zaključka je da je kolonijalna povijest usvojena u anti-kolonijalni narativ okosnica formiranja separatističkog, pobunjeničkog pokreta.

U poglavlju o narativima pokazalo se nekoliko elemenata koji su bili zajednički svim slučajevima koje sam analizirao. Tu je anti-kolonijalni element koji sam već spomenuo, ali svi od navedenih pokreta barem pri svoj osnivanju imali su i socijalistički element. Također što je vrijeme dalje odmicalo, to se pokret više odmicao od ljevičarske ideologije u korist nacionalizma. Logično je objašnjenje gubitak popularnosti socijalizma i komunizma zbog zločina koje je počinio Sovjetski Savez, podjele svijeta na blokove, te razočaranja u emancipatorski potencijal marksizma. Važan element narativa je stvaranja priča o herojskoj prirodi boraca, koje se najviše vidi u glorificiranju zatvorenika i stavljanjem fokusa na vraćanje zatvorenika kućama.

U poglavlju o odnosima moći dokučio sam postojanje zanimljivog paradoksa, koji je prisutan u sva četiri slučaja koja sam odabrao, i vjerujem da se ne radi o slučajnosti. Pobunjenički pokreti nastali su u situacijama u kojima su se pozicije moći etničke skupine iz koje pokret dolazi u odnosu na centralnu vlast ustvari poboljšale na institucionalnoj razini. Vjerujem da su zbog takvih pozitivnih promjena ljudi postali svjesni da je vlastiti položaj moguće promijeniti. Slično kao i sa izbijanjem velikih revolucija, pobuna je došla kad su potlačeni vidjeli da je moguće dobiti još više. U nekim slučajevima, kao što je to bilo u Alžiru, doista nije bilo drugog načina do učiniti veću promjenu, osim oružanog ustanka. Borci u Korzici, čiji su zahtjevi bili toliko nerealni u političkoj situaciji također su bili toliko marginalni da su se mogli odlučiti jedino za oružanu borbu ili odustati od svojih zahtjeva. Za druge je pitanje je li oružani ustanak bio mudri odabir. Smatram da se radi o masovnoj motivaciji koju su kreirale percipirane promjene u odnosima moći i stvarne institucionalne promjene u odnosima moći. Separatizam više nije bio neki nedostižan, imagirani cilj, već je postao cilj koji je moguće doseći borbom, veoma prisutan i realan.

Konačno, u poglavlju o učincima pokreta ustvrdio sam da mjera do koje je cilj pokreta ostvaren zaista ovisi o okolnostima kao što su unutarnja i međunarodna politika, tehničke i vojne kompetencije boraca, kao i njihova sposobnost za organizaciju i ostanak u tajnosti, te mogućnost za nastavak mobilizacije novih članova i stvaranje civilne podrške u javnosti. Pokreti koje sam analizirao zaista su se razlikovali u mnogima od tih elemenata, što se i vidi iz rezultata koje su ostvarili. Kod terorističkih pokreta zanimljiva je dualnost što žele biti prisutni u javnosti, dok istovremeno žele ostati tajnoviti i skriveni. Stvaranjem javnog obožavanja i masovnom regrutacijom riskiraju otkrivanje sjedišta i svojih planova, ali bez javne prisutnosti teroristički pokret nije ništa doli kriminalna organizacija.

Nakon ovog pomnog razmatranja napisanog, izvodim svoju sistemsku analizu. Separatistički teroristički pokreti nastaju u etničkim grupama u kojima postoji stvarni ili subjektivno percipirani narativ o povijesnom izrabljivanju, kolonijalizmu ili imperijalizmu, provođenom od države u kojoj obitavaju. Pokreti nastaju u situacijama u kojoj se jaz u moći između etničke grupe i središnje države smanjuje. Separatizam u javnosti postaje dostižan cilj, te se omogućava mobilizacija istomišljenika, koji su kroz narativ pokreta radikalizirani do trenutka kada su spremni za oružanu borbu. Veliku ulogu u toj mobilizaciji ima "propaganda djelom". U nekim situacijama, u mom radu to su slučajevi IRA-e i ALN-a, radikalizaciji pomaže agresivna reakcija središnje države, kao što je razmještanje policije, špijuniranje i onemogućavanje javnih okupljanja. Još jedan od značajnih elemenata koji je prisutan u svim primjerima je narušavanje kulturnih sloboda, pogotovo jezika i vjerskih običaja od strane središnje države. Mnogi borci pridružuju se pobunjeničkim pokretima kad osjete da je njihov identitet ugrožen.

Smatram da moja sistemski perspektiva sadrži srž koja je zajednička svim separatističkim pobunjeničkim pokretima, te da dovoljno dobro objašnjava pojavu ovog tipa pokreta. Istraživanje malog N neprecizna je metoda i ne mogu biti posve siguran u potpunost moje teorije, iako sam zadovoljan sa doprinosom koji vjerujem da moj rad čini. Vjerojatno postoje iznimke i *outlieri* koji se ne uklapaju u moj model, ali smatram da sam precizirao elemente koji su doista zajednički grupaciji koju sam definirao, i koji su ključni za njenu generaciju.

Smatram da će istraživanje nastanka separatističkih terorističkih pokreta, motivacije i interesa njenih boraca i narativa koji ih pokreću biti jedno od najvažnijih interdisciplinarnih područja u ovom stoljeću, povezujući saznanja iz politologije, sigurnosnih studija, psihologije i drugih znanosti i disciplina. Za funkciju prevencije bitno je razumjeti ne samo *modus operandi* pokreta, već i način razmišljanja, štoviše rekao bih čak i identitet njenih članova. Ovo

istraživanje nije se bavilo psihologijom pojedinca u terorističkim pokretima, ali smatram da će i to biti jedan od ključnih elemenata istraživanja koje čeka politologiju i srodne grane u budućnosti.

Popis literature

- Crenshaw Hutchinson, Martha (1978) *Revolutionary Terrorism: The FLN in Algeria, 1954-1962*, Hoover Institution Press Stanford University
- Crenshaw, Martha (1981) The Causes of Terrorism, *Comparative Politics*, 13 (4), 379-399
- Crenshaw, Martha (2008) Theories of terrorism: Instrumental and organizational approaches, *Journal of Strategic Studies*, 10 (4), 13-31
- Douglass, W. A., Zulaika, J. (1990). On the Interpretation of Terrorist Violence: ETA and the Basque Political Process, *Comparative Studies in Society and History*, 32(02), 238/257
- Fromkin, David (1975) The Strategy of Terrorism, *Foreign Affairs*, 53 (4), 683-698
- Hoffman, Bruce (2017) *Inside Terrorism*, Columbia University Press
- Horowitz, Donald L. (1981) Patterns of Ethnic Separatism, *Comparative Studies in Society and History*, 23 (2), 165-195
- Jackson, F. Henry (1977) *The FLN in Algeria: Party Development in a Revolutionary Society*, Greenwood Press
- Keating, Michael, Bray, Zoe (2006). Renegotiating Sovereignty: Basque Nationalism and the Rise and Fall of the Ibarretxe Plan, *Ethnopolitics*, 5(4), 347–364
- Kydd, Andrew H., Walter, Barbara F. (2006) The Strategies of Terrorism, *International Security* 31 (1), 49-80
- Lacina, Bethany (2015) Periphery versus Periphery: The Stakes of Separatist War, *The Journal of Politics*, 77 (3), 692-706
- de Lasa, Sebastian (2022) A Conscious Image of Liberation: Euskadi Ta Askatasuna (ETA) in the Late Franco Regime Through the Lens of the Press, *Honors Projects* 379
- Leeson, David (2003) The “scum of London”’s underworld’? British Recruits for the Royal Irish Constabulary, 1920-21, *Contemporary British History*, 17(1), 1–38
- Kinna, Ruth (2020) What is anarchist internationalism?, *Nations and Nationalism* 1-16
- Martín-Peña, J., Opatow, S. (2011). The legitimization of political violence: A case study of ETA in the Basque country, *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 17(2), 132–150

- McGarry, Fearghal (2021) *Political Violence in Ireland*, U English,, Richard: The Cambridge history of terrorism, Cambridge University Press
- Mees, Ludger (2021) *Terrorism in the Basque Country*, U English,, Richard: The Cambridge history of terrorism, Cambridge University Press
- Merari, Ariel (2007) *Terrorism as a strategy of insurgency*, U Chaliand, Gerard i Blin, Arnaud: The history of terrorism from antiquity to ISIS, University of California Press
- Molina, Fernando (2014) Lies of Our Fathers: Memory and Politics in the Basque Country Under the Franco Dictatorship, 1936–68, *Journal of Contemporary History*, 49(2), 296–319
- Morrison, John F. (2016) Fighting Talk: The Statements of “The IRA/New IRA”, *Political Violence*, 28 (3), 598-619
- Norton, Richard (2007) *Hezbollah: A Short History*, Princeton University Press
- O'Ballance, Edgar (2008) IRA leadership problems, *Terrorism*, 5 (1-2), 73-82
- Ó Donghaile, Deaglán (2010) Anarchism, anti-imperialism and “The Doctrine of Dynamite”, *Journal of Postcolonial Writing*, 46 (3), 291-302
- Patterson, Henry (2013). The Provisional IRA, the Irish border, and Anglo-Irish relations during the Troubles, *Small Wars & Insurgencies*, 24(3), 493–517
- Richards, Anthony (2001) Terrorist Groups and Political Fronts: The IRA, Sinn Fein, the Peace Process and Democracy, *Terrorism and Political Violence*, 13(4), 72–89
- Sánchez, W. Alejandro (2008) Corsica: France's *Petite* Security Problem, *Studies in Conflict and Terrorism* 31, 655-664
- Savigear, P. (1975) Corsica 1975: Politics and Violence, *The World Today*, 31 (11) 462-468
- Sullivan, John (2015) *ETA and Basque Nationalism, The Fight for Euskadi 1890-1986*, Routledge
- Testas, Abdelaziz (2002) Political Repression, Democratization and Civil Conflict in Post-Independence Algeria, *Democratization*, 9(4), 106–121
- Tezcür, Gunes (2016) Ordinary People, Extraordinary Risks: Participation in an Ethnic Rebellion, *American Political Science Review*, 110 (2), 247-264

Townshend, Charles (1979) *The Irish Republican Army and the Development of Guerilla Warfare, 1916-1921*, *The English Historical Review* 94 (371), 318-345

Townshend, Charles (2002) *Terorizam*, Oxford University Press

Vince, Natalya (2020) *The Algerian War, The Algerian Revolution*, Palgrave Macmillan

Weber, Max (2013) *Politika kao poziv*, Jesenski i Turk

Popis izvora podataka

Arana, Sabino (1892) *Bizkaya por su independencia*, Tipografia de Sebastian de Amorrortu, Bilbao

Déclaration sur le droit à l'insoumission dans la guerre d'Algérie, 1960

Front de Liberation Nationale, Proclamation November 1, 1954: To the Algerian people, 1954

I.R.A Manifesto To The People of The British-Occupied Ireland, 1957

Irish Republican Army "Green Book" (Volumes 1&2), 1977

Singh, Bhagat (1929) *The Philosophy of the Bomb*

<http://www.unita-naziunale.org/portail/images.htm>, posjećeno 6. 8. 2023.

Sažetak i ključne riječi

Sažetak

Ovaj rad bavi se određivanjem specifičnosti terorističkih pokreta kojima je cilj ostvarivanje separatizma. Separatistički terorizam niša je koja je istraživana primarno kao studije slučaja, a rjeđe se formuliraju teorije koje bi objasnile fenomen. Svrha ovog rada je formulacija eksplanatorne teorije. Istraživanje je provedeno kroz analizu četiri primjera, IRA, ETA, ALN iz Alžira i FLNC sa Korzike. Svaka od ovih terorističkih skupina je predstavljena u svom povijesno-političkom kontekstu, a zatim su skupine uspoređene prema tri kriterija; odnosima moći, narativima i učinku. Istraživanje pokazuje značaj u odnosima moći između središnje države i podnacionalne skupine iz koje su pokreti nastali. Što se jaz u moći smanjuje, to separatistički pokreti dobivaju sve više podrške. Osim toga odabranim slučajevima zajednički je anti-kolonijalistički narativ koji je služio kao glavna mobilizacijska snaga. Mobilizaciji dodatno pomaže agresivna reakcija središnje države na separatistička nastojanja.

Ključne riječi: separatizam, terorizam, anti-kolonijalizam, odnosi moći, analiza narativa IRA, ETA, ALN, FLNC